

*Јелица Стефановић-Штамбук**

Факултет политичких наука, Универзитет у Београду

БАЛКАНИЗАЦИЈА И ОРИЈЕНТАЛИЗАЦИЈА? РЕЛАЦИОНИ ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП РАЗУМЕВАЊУ ГЕОДИПЛОМАТИЈЕ ПРИСТУПНИХ ПАРТНЕРСТАВА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ**

Сажетак

Предмет овог истраживања је одвијање геодипломатије приступних партнерстава Европске уније у Источном партнерству и на Западном Балкану. Опкорачивање граница и проблема и искључивање и повлачење нових граница је оно што вођење геодипломатије чини да надскољује приступну партнерску дипломатију и на Истоку Европе у најновијим приступним партнерским дипломатским односима са Западним Балканом образовањем полусуверених малих држава и уобручавањем посебног региона хегемона га пенетрирајући од 1997. године приступном партнерском дипломатијом. Обухватиће се и ток процеса зачињања од средине 2022. године приступне партнерске геодипломатије Европске уније на Истоку према три државе са којима је до тада вођена суседска партнерска дипломатија ради њихове хегемоне пенетрације политиком проширења. Искључивана могућност измењеним околностима постала је нужни обрт како би се створио истурени одбрамбени штита на Истоку у покренутом вођењу ривалитетне геодипломатије се заговорницима 'Глобалног Поретка Модернизације' који предводи Народна Република Кина.

* Имејл адреса: jelica.stefanovic@fpm.bg.ac.rs.; ORCID: 0000-0001-5154-7186

** Рад је подржан средствима Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије на основу Уговора о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2024. години, број: 451-03-66/2024-03 од 26.01.2024. године.

Ривалитетна геодипломатија приступне партнерске дипломатије Европске уније није имуна на утицаје моћи партнера приступања како се претпоставља. То видљиво отискивање њихове моћи је балканизацијом геодипломатије приступне партнерске дипломатије ЕУ на Западном Балкану, а оријентализацијом геодипломатије приступне партнерске дипломатије у Источном партнерству, посебно отискивањем моћи Украјине опирањем демократизацији за чије заобилажење рат не може бити оправдање.

Кључне речи: дипломатија, геодипломатија, релациона теорија, Европска унија, приступна партнерска дипломатија, Западни Балкан, Источно партнерство, Украјина, балканизација, оријентализација.

УВОД

Дефицит научних сазнања о приступној партнерској дипломатији Европске уније (ЕУ, Уније) упућује на могућу недовољну усредсређеност на сагледавања њихове измене из угла мењајуће дипломатије и начина на који ствара солидарност као основни однос европске интеграције. Може изгледати да у приступној партнерској дипломатији нема ничег новог што вредно да заслужи статус загонетке. Дешавања, међутим, противрече важећим теоријским полазиштима и постојећим емпиријским налазима. Оваква противречност завређује покушај истраживачког трагања за њеним разумевањем.

Ненадано еволуирање суседске партнерске дипломатије у приступну партнерску дипломатију Европске уније са Украјином и Молдавијом, и с датим изгледом Грузији, јесте новина која захтева да се проучи. Оваква детабуизација географског преласка постављене границе проширења, најтачније искључења могућности проширења ЕУ на Исток, изазвана је крахом постхладноратовског европског поретка мира 24. фебруара 2024. године. 'Европа цела и слободна' постала је историјски концепт тог датума агресије Руске Федерације на Украјину. Све до тада ЕУ је уверавала себе и државе Источног партнерства¹ да су њени суседи и партнери са којима води

¹ Источно партнерство је посебно од 2009. године организована димензија суседства Европске уније са шест држава Источне Европе и Јужног Кавказа:

суседску партнерску дипломатију. Искључивана могућност хегемоне пенетрације Истока Европе политиком проширења, постала је средином 2022. године „избор Европе” (von der Leyen 2024).

Феномен приступне партнерске дипломатије европске Уније и са овим изненађењем еволуције из суседске партнерске дипломатије са Украјином, Молдавијом и изгледно Грузијом, и већ дуго без изненађења на Западном Балкану, што је такоше загонетно биће покушан да се сагледа из релационог угла и дипломатске перспективе геодипломатије. Претпостављено је да се из овако успостављеног прилаза могу разумети процеси приступне партнерске дипломатије Европске уније за које се уобичајило да се најмање истражују јер у њима нема загонетке претпостављањем надмоћи Уније у односу приступања над заинтересованим европским државама за чланство.

Први део излагања посвећен је критичком сагледавању изненађујућих разлика у вођеној партнерској дипломатији Уније у Источном суседству и на Западном Балкану. Други део излагања посвећен је представљању теоријског угла и релационе дипломатске перспективе из којег је посматрање у првом делу вршено. Критички ће се размотрити концептуализовања геодипломатије и партнерске дипломатије Европске уније као једног типа односа партнерства које Унија ствара и одржава као учесник глобалне дипломатије. Трећи део садржи кратак теоријски сиже промена значења дипломатије и важности да се дипломатија разуме као процес трагања за споразумом о праведном и мирном заједничком дељењу живота, времена, и планете.

Околности у којима се посебно изоштрено показује неопходност избора између одржања људске врсте или њене пропасти због оштећења планете изазваног људским активностима пружају могућности дипломатији да настајући однос узајамног човечанства структурно обликује институцијама и нормама и сама мењајући се овим односом биће описане у четвртм делу рада зато што из њих ничу две главне сукобљене геодипломатије данашњице. Стога је овај део представља и у закључна разматрања која пледирају за применом у раду изграђеног теоријског угла и релационе дипломатске перспективе приступа геодипломатије у истраживања приступне

Азербејџанске Републике, Републике Белорусије, Грузије, Републике Јерменије, Републике Молдавије и Украјине. Односи са десет јужних суседа – Алжиром, Египтом, Израелом, Јорданом, Либаном, Либијом, Мароком, Палестином, Сиријом и Тунисом – ЕУ је организовала у оквиру Европске суседске политике.

партнерске дипломатије ЕУ али и других данашњих односа између разнородних учествујућих јединица стварања света.

ДВЕ РАЗНОРОДНЕ ГЕОДИПЛОМАТИЈЕ ПРИСТУПНЕ ПАРТНЕРСКЕ ДИПЛОМАТИЈЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ СА ЗАПАДНИМ БАЛКАНОМ И ТРИ ПАРТНЕРА ИСТОЧНОГ СУСЕДСТВА

Односи партнерства без изгледа приступања, или без европске перспективе у специјализованом дискурсу Европске уније (Keil and Stahl 2023), били су предочени и одржавани и после припајања Крима Руској Федерацији 2014. године. Иако се Азовско море од античких времена држи границом Азије и Европе, географску претпоставку чланства државе су задовољавале ништа мање него Турска. Али тврдокорност је реметила иновативност да се трага за изводљивијим решењима од појединих попут посебних партнерских односа Евроазијске економске (заједнице) уније и ЕУ. Сусретано опорочивање граница геодипломатијом Европске уније и Руске Федерације креативним дипломатским решењима пречило је „затварање дипломатског ума” (Weisbrode 2023, 23).

Уверавања о непроширењу Уније на Исток а стварање суседских партерских односа који су имали низ обележја споразума о стабилизацији и придруживању само је подјаривала подозрења Москве према намерама ЕУ стварајући услове за зачињавање „ока олује” односно разграничења опорочивања граница новим порецима. Тако је Ордопандемонијум почео да се ствара нетрагањем за споразумним заједничким дељењем међусобним суретним опорочивањима граница. Све се брже уместо у сусрет споразуму ишло у сукоб интереса који је Руска Федерација одлучила да разреши силом. Одговор Уније је био да више није имала уздржаност у ширењу чланством на Исток. Средином 2022. године ЕУ је постигла сагласност о отпочињању преговорне трансформације вођења суседске партнерске дипломатије у Источном партнерству.

Европски савет прихватио је 23. јуна 2022. године Украјини и Републици Молдавији статусе кандидата, и изричито се изјаснио да обе ове државе и Грузија имају европску перспективу (European Council [EUCO] 2022). Тиме је отворена нова научна загонетка. Зашто је до оваквог „преласка Рубикона” специјализације приступне партнерске дипломатије ЕУ дошло? Како ће деловати, које ће

учинке имати и са каквим добитима или штетама за кога и колике? Уобичајена питања политике, но још више дипломатије. Додатно, зачуђујућа је и неуобичајена брзина у току ових преговорних трансформисања суседске партнерске дипломатије у приступну партнерску дипломатију ЕУ са Украјином, припремањима да се покрене са Републиком Молдавијом, и стварањем изгледа да се зачне и са Грузијом.

Европска комисија је „муњевито” 17. јуна 2022. године дала одвојена мишљења о поднетима захтевима за пријем ових држава. Украјина је захтев за пријем поднела 28. марта 2022. године, а Република Молдавија и Грузија учиниле су то 3. марта 2022. године. Комисија је у сачињеном мишљењу препоручила додељивање статуса кандидата Украјини (European Commission [EC] 2022a). Препоручила је и додељивање статуса кандидата Молдавији (European Commission [EC] 2022b) уз обавезу да предузме скуп одређених корака. Закључак Комисије био је и да се Грузији може доделити статус кандидата када оствари приоритете који су јој постављени (European Commission [EC] 2022c).

Све се другачије збивало са покретањем вођења и остваривања партнерске дипломатије Европске уније са Западним Балканом, односно појединачно са његовим територијалним јединицама у чијем је полусуверенизовању учествовала. Још увек у науци није постигнуто објашњење зачињања вођења дипломатије ЕУ са регионом који је „политички изумела” 1997. године. Прво је, без давања икаквог имена региону, Савет ЕУ за опште послове, на заседању одржаном 29. и 30. априла 1997. године, постигао сагласност да на „условности” (*conditionality*) заснује „развијање кохерентне ЕУ стратегије за односа за земљама региона” (Council of the European Union [CoEU] 1997).

ЕУ овом приликом још није кумовала имену подручја и његовом квалификовању. Потом је, ипак 1998. године, пронашла име и подручје одредила посебним регионом обумљеним дипломатијом односа са Унијом у процесу вестернизације. Ово је претпоставка од које се полази у издвајању геодипломатије као наткриљујућег процеса системског преобликовања друштва, политика, економија, културе и међуодноса територијалних јединица изумљеног региона. Неолиберални замах тржишног и политичког продора Запада, увереног у победу у Хладном рату и да је без геополитичких такмаца, водио је опкорачивању граница бившег геополитичког Истока и дипломатијом заједничке одбране.

Планирано проширење Северноатлантског савеза некадашњим чланицама Варшавског уговора сматрано је дипломатском креативношћу у процесу ревестернизације Европе. Саобразно овој општој претпоставци следствена посебна претпоставка је да је и именовањем подручја Западним Балканом ЕУ преузела делатничку улогу у геодипломатском процесу ревестернизације, саображавањем односа и свој геодипломатији трансформације почевши са њим да води приступну партнерску дипломатију.

Мењања замисли односа ЕУ са регионом који је изумела и дала му име полазне геодипломатске усмерености на његову вестернизацију уз своју трансформацију су претпоставке које траже озбиљну истраживачку проверу. Разлог што после преко две деценије вођења приступне партнерске дипломатије Уније са Западним Балканом нема и даље истраживачки створеног чињеничног фонда за проверу изнетих претпоставки јесте неотварање угла и перспективе испитивања дипломатије и то њене релационе струје мишљења из које су сагледавањем односа Европске уније и Западног Балкана, као и Европске уније и до скоро партнерских суседних држава у Источном партнерству, излучене потребе за проучавањем геодипломатије приступних партнера.

КОНЦЕПТИ ГЕОДИПЛОМАТИЈЕ И ПРИСТУПНЕ ПАРТНЕРСКЕ ДИПЛОМАТИЈЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

„Геодипломатију” Параг Кана (*Parag Khanna*) одредио је 2003. године као сvezу геополитике и дипломатије која чини нови контекст светских послова. Истина гледајући реалистичким видом својих уверења прво је видео онтологије нових ентитета геополитике који утичу на глобално значајне одлуке. Нису више једино државе те које „огољено следећи сопствене интересе” (*Khanna 2003, 102*) воде геополитику. Према његовом виђењу у геополитици су и приватни сектор, грађанско друштво, медији, раднички покрети и религијске заједнице. Дипломатију, пак, надилазећи службене контакте акредитованих амбасадора насељава мноштво нових делатника. То доводи да се у њој разликују колосеци. Истина, први је колосек и даље резервисан за званичне власти, док „други” и остале у низу заузимају актери ван јавне власти, па чак и они када незванично делују.

Нажалост, Кана, као и све генерације, редови и родови реалиста, пати од кратковиде опчињености разврставања „ко је ко” у њима омиљеном спорту разумевања света преко тога „ко је где”, односно „позиционирања”. Зато и не постиже да дође до објашњења зашто је дошло до свезе геополитике и дипломатије. Исти су и разлози због којих има привид да је одредио шта је геодипломатија. Стављајући умножавање актера чији утицаји значе у светским пословима у ред системске трансформације „светске политике у глобални политички процес” тврдио је да је геодипломатија њен резултат (Khanna 2003, 102). Показало се и у овом случају уочавања промена да је онтологија ентитета епистемолошки немоћна да објасни системску промену. Најтачније она је управо најнемоћнија да објасни системску промену.

Геодипломатију Уније можемо сматрати геодипломатијом вишеразинским деловањем многострано “превазилазећег надсвођења граница” (Hocking 2004, 92). Геополитика свакодневно вишеразински прави деобно раздвајајуће границе или „разграничавања која ограничавају” (Browning and Joenniemi 2008; Scott 2009). Идеолошки, дискурсима, политичким установама, мњењима, и организованошћу геополитика дели ограничавајуће хијерархизоване идентитете, односне ентитетске различитости, и интересе (Scott 2009).

Овакво одређење геодипломатије као одвијања процеса одношења и односа ће се користити да се сагледа у овом светлу другог концепта геодипломатије присутна партнерска дипломатија Европске уније на Западном Балкану и на новом истоку ЕУ. Мноштво је дебата о дипломатији ЕУ. Потку свих чине пресецајуће осе два главна спорења са којима се укрштају мање корените и далекосежне дебате. Окомиту дебатну осу творе спорења око питања шта је дипломатија Европске уније. Научне несугласице развиле се до крајности у одговорима да ЕУ или „има” или „нема” дипломатију. Јасну позадину те дебате чине несагласна разумевања шта је дипломатија. Отуда ова дебата није згасла чак ни по ступању на снагу 1. децембра 2009. године Уговора о Европској унији (TEU 2007) и Уговора о функционисању Европске уније (TFEU 2016). Њиховим споразумно утврђеним одредбама постављене су конституционалне основе дипломатског система целе ЕУ и вођења њене дипломатије. Уговорна уређеност дипломатије Уније од тога зашто се, и ко је, када, где, са ким и како води до обухваћених активности од њеног стратешког планирања до остваривања одређеним мерама и средствима, само је незнатно повећала суздржаност поборника

становишта да ЕУ нема дипломатију. Стварно преимућство у овој окосној дебати поступно прелази на страну заговорника да Европска унија има и води дипломатију. Њихови теоријски и емпиријски радови доказују да је дипломатија Европске уније стварање свеprisутним и непрекидним преговорима односа узајамности интереса чијим се умрежавањем мења систем хијерархијских односа и развија однос солидарности.

Европска уније стварањем и вођењем односа партнерства делује геодипломатски. Другим речима Унија вођењем партнерске дипломатије остварује геодипломатију. Стога називање односа партнерским није пуко упечатљивији начин да се уобичајеним дипломатским односима прида већи значај када их ствара и има ЕУ. Односно, партнерство у дипломатском дијалекту Уније није љуштура без садржине. Није изводљиво побити Европској унији да је „плодни произвођач партнерстава” (Smith 2019, 288). Емпиријски се потврђује да је *modus faciendi* дипломатије ЕУ стварање партнерских односа са разнородним другим актерима. Према врсти и значају партнера са којим је у односу партнерства Унија је сачинила и типологизацију партнерске дипломатије коју води. Та њена типологизација партнерске дипломатије главнином је и научно прихваћена, ма колико Унијина практична систематизација није увек доследна. Полазећи од сазнајне неопходности систематизовања и замисли и њиховог извођења развијене су и научне таксономије партнерске дипломатије ЕУ. Једна од најприхваћенијих издваја према посебностима партнера и основног циља стварања и вођења односа са њима пет облика партнерске дипломатије Уније (289).

Први облик је стратешка партнерска дипломатије ЕУ са кључним државама. Други облик је међурегионална партнерска дипломатија Уније са регионалним интеграционим структурама у различитим деловима света. Трећи облик је приступна партнерска дипломатија Уније са појединим европским државама. Четврти облик је суседска партнерска дипломатија ЕУ. Пети облик је њена развојна партнерска дипломатија. Сви ови облици се стварају и воде, укључујући и мењање вођења, путем преговора. Тај истоветни начин не повлачи нити истоветност моћи сваког од партнера ЕУ, нити односну изједначеност моћи у партнерском дипломатском односу. Разлике моћи јесу битне. Посебно је за Европску унију битан односни степен и врста њене моћи према врстама и степену моћи партнера. Ипак, пресудна разлика, из које диференцијали

моћи у партнерском дипломатском односу настају, јесте разлика у циљу односа.

Иако се у историји регионалне европске интеграције вођење приступне дипломатије рано зачиње² и даље мањкају упоредна сазнања и теоријски заснована објашњења. Поједини други облици партнерске дипломатије ЕУ теоријски су темељније посматрани и емпиријски испитивани. То је случај са стратешком партнерском дипломатијом са значајним државама и регионалним организацијама (Allen and Smith 2012; Ferreira-Pereira and Smith 2021; Hardacre and Smith 2009; Reiterer 2006; Renard 2016). Подробније су изучаване и развојна партнерска дипломатија (Cosgrove-Sacks and Santos 2001; Venturi and Helly 2016). Њима је засновани и један од посебних облика партнерске дипломатије коју Унија води, а то је приступна партнерска дипломатија.

Најприхваћеније разликовања посебности вођења партнерске дипломатије Уније је у њеним градивним чиниоцима уз стално истицање моћи на страни Европске уније. Најбитнији градивни процесни чинилац партнерске дипломатије приступања ЕУ јесте приступно преговарање. Односно према другим градивним процесним чиниоцима партнерске дипломатије – делиберацији, представљању, комуникацији и (не)мењању свеобухватних односа глобалног система (Ferreira-Pereira and Smith 2021; Jönsson and Hall 2005; Smith 2019) – приступном преговарању тежишност даје одлучујуће исходавање свим партнерима прихватљивог споразума о приступању Унији који је спроводив.

Ипак се сматра да Европска унија има више моћи у облику приступне партнерске дипломатије коју води од државе која јој је партнер. ЕУ је јединствена по циљу чијим се постизањем води. Унија води приступну партнерску дипломатију са европским државама заинтересованим да постану њене чланице за које државе чланице Уније процењују да су у стању да испуњавају обавезе чланства и имају интерес да оне у коначници и буду примљене у састав држава чланица Уније. Другим речима приступну партнерску дипломатију Европска унија води у циљу постизања путем преговора

² Партнерска приступна дипломатија ЕУ има правну основу у оснивачким уговорима, а њеним почетком вођења може се сматрати деловање поводом покретање примене члана 238. Уговора о Европској економској заједници о придруживању које је предузела Хеленска Република (Грчка) 8. јуна 1959. године.

споразумног повећања обједињења својом регионалном интеграцијом европског континента. Стога је њено деловање увек и геодипломатско у различитим видовима. Вид из којег је еволуирала садашња ривалитетна геодипломатија има своје поједине чиниоце из времена Хладног рата. Тада је европска интеграција водила суверенистичку геодипломатију забрањујући ширење комунизма јачањем стварања општих добара за грађане Европе. Од тих општих добара прво је било мир. ЕУ није одустала од мира али се „корпа” општих добара које мора произвести за грађане повећала. Сада су на њеном врху и одрживост и отпорности.

РЕЛАЦИОНИ ПРИСТУП ДИПЛОМАТИЈИ КАО ОДНОСУ СТВАРАЊА ОДНОСА

Узаврела раздобља, попут данашњег, често траже да буду другачије гледана и сагледавана од навикнутог. Међутим, гледати „другим очима”, и изменити виђење је много теже него што се очекује. Често – иако се осећа да ће сазнање измаћи уколико се не промени поглед, назор о свету, и научна апаратура коришћена за сагледавање – осећа се нелагода да се свикнути сазнајни вид измени. Тегобно се мењају навикнуте спознаје. Још тегобније се одустаје од претпоставки сазнања и устаљених начина на које се оно ствара. Мислити свет новим очима, наместо гледања света старим умом је неопходно, ма колико било захтевно. Релационо мишљење као гледање, виђење и мишљење односима, а не мишљење о односима или посредством њих, омогућава видљивост сасвим другачије стварности.

Гледање односима увек је из односа. То је неизбежност и нужност у дипломатији. Потпуно заборављено, чак и међу посвећенима дипломатској теорији, јесте да 1798. године када је први пут речнички одређено значење новосковане речи у француском језику *diplomatie* (дипломатија) она означава „науку о односима, интересима међу силама” (Académie française 1798). Опречно, и даље преовлађујуће, државоцентрично значење дипломатије тешко би се укоренило да је Француска револуција однела победу. Победа Британије и коалиције коју је предводила против Француске, јер се њена револуција извргла у империју, учинило је и значење енглеске новокованице *diplomacy* (дипломатија) – приписане језикотворном умећу Едмунда Берка (*Edmund Burke*) – победничким.

Пало је у заборава да је дипломатија „наука о односима, интересима међу силама” (Académie française 1798). Уврежило се британско схватање да је дипломатија спровођење спољне политике или једно њено средство. Власне у дипломатији су државе, почело је да се држи вечитом истином, иако је у изнедрено у једном историјском пулсирању случајности и устаљености. Државе се држе поседницима дипломатије, иако је сама реч настала у пресецању изненадности и уврежености која се опире непредвиђености. Односи су изгубљени из видокруга разумевања дипломатије. Мада је дипломатија била и остала стварање и имање или прекидање и немање односа. Британска практичност редуковала је односе на послове државе са државом путем посебног начина њиховог одвијања – преговарања. Преговарање је историјско име у Европи за односе међу суверенима и силама које претходи називу нађеном за њих пред крај 18. века – дипломатија. Односи су пали у други план, иако се у дипломатији они мисле из себе али под окриљем политике.

Редукције изведене у значењу речи дипломатија у доба европских превирања крајем 18. века, којима су односи мишљени из тих односа свођени насиљем на мир, те тиме и науке о односима међу силама на интересе победника и њихове политике намерене да је учине политиком целог света путем једног средства каква је дипломатија, настављене су.

Посебно издељено разликом на оне који службују ван земље и оне који раде у делу службе унутар ње, што је претеривање и изопачење сазнања како дипломатија прави свет и шта је, баца ван видокруга стварности да је дипломатија била назив за односе и интересе суверена, односно сила говореном језиком тога доба. Тешко да би се овоме супротно значење уврежило тако да односе истисне из жижке гледања и вида, да је француска револуција 1789. однела победу над насиљем у који је увирала ширећи га Европом у своју краткотрајну империју. Победничка Британија и схватање дипломатије као чувања чврстим, непроменљивим нормама права цивилизованих народа њихових државних граница, територије, и привржености становништва устаљеним правилима владања садржаним у меродавним документима о њима – дипломама – усађивано је планетом и силом, и принудом, и изнудом. Али, односи су увек творили ентитете јер се на крају сваког рата мора склопити мир. То је једино било могуће преговарањем овлашћених за то. Чињење овлашћених преговарача званично је било одлучујуће ма

колико утицајни били незванични делатници уплетени и укључени да се текст споразума сачини.

Само је дипломатијом било могуће споразумно мењати односе. Сила је играла улогу до пораза, или изједначености снага, или изнурености стране или страна да наставе непријатељства. Али, ни примирје ни мир се нису могли створити без дипломатије, или раније историјски у Европи преговарања, или још раније пре тога, деловања амбасадора. Како се пре средњовековља у Европи и дилем света називало чињење или пословање оних који су стварали односе и мир није предмет овог истраживања. Саопштено је само као подсетник да је дипломатија односна. То је и у духовитости да је други најстарији занат човечанства, а и у досетки да је „почела онда када су прва људска друштва одлучила да је боље да саслушају поруку него да поједу гласника” (Hamilton and Langhorne 2011, 7). Обе домишљатости јасно држе поглед на односима. Виде неподударне етике, несродне сазнајне претпоставке, различите онтологије али увек односно. Стране у њој обликују једна другу без насиља, принуде, или изнуде, стране изван ње настоје да буду у њеном односу.

Управо у данашњим околностима поново у дипломатији треба вратити поглед на односе међу странама не естрањираним или отуђеним како је то видео Дер Деријан (Der Derian 1987a; 1987b). Међутим, ни Запад, или тачније Западна Европа и Европа, нису одељене у државе биле отуђене такве какве су. Управо су биле везане или деловањем амбасадора, или непрекидним преговарањем, или дипломатијом. Једино су се државе могле видети отуђеним ако се имао поглед католичке унитарности Европе, на једној страни, или универзалне монархије, на супротној. Целокупни мит Вестфалије, или Вестфалског поретка суверених држава као темеља данашњег поретка суверених независних држава није успостављен мировним решењима Конгреса у Минстеру и Оснабрику постигнутим 1648. године. Није ни принцип, на коме су решења за очување Светог Римског Царства Немачке Народности нађена. договорен на овим конгресима већ је садржан у Аугзбуршком миру из 1555. године – *quius regio eius religio*. Нојманов настављени поглед отуђености, делимично као разлика, који многи прате као Алдер-Нисен, понављају да је дипломатија „посредовање разликовања” (Adler-Nissen 2015, 23; Neumann 2005, 72).

Све изнето су напомене ради поновног усредсређења погледа на дипломатију као врсту одношења у којем су сплетови односа

везани праксама. Изучавање пракси не види односе, јер одбија да их гледа и види. Бекство у праксу у савременом издању, је бекство од односа који су у сталном кретању и промени. Бег у ‘постојаност’ пракси, и то увек виђених као спољних и функционалних, а не насталих повезаности снопова односа у привременој смирености, разликује се од најстаријих сазнања. Управо у схватању пракси од најдревнијих времена писаних трагова до класичног доба данашња заокретања у праксу одуарају од њеног схватања у дипломатској теорији. Сазнања о дипломатији ма како била називана и ма где упражњавана на различите начине увек су била теорија праксе. Али основна јединица сазнања била је однос. Однос особен тиме што је између власних да управљају одношењем међу заједницама мирно споразумевањем о праведном и предвидљивом заједничком дељењу живота, времена, и планете.

Дипломатија је одношење, односно процес одвијања ових односа. Сагледавање данашњих дипломатија као односних посебно мора бити кључно. Дипломатије су кључ за сваки рат и мир. Сноп односа чије је одвијање везано одређеним праксама је што она историјски јесте. Односи свијају праксе да би се одвијали и зато су битни, а не зато што је гледање односа помодно. Да је релациона епистемологија и методологија, за многе најзначајније онтологија, већ дуже време у различитим дисциплинама друштвених наука отворила сасвим нове видике и увиде, је неспорно. Дипломатија јесте, и из ње се ма колико желело, не може избрисати да је у почетку настанка речи означавала „науку о односима, интересима међу силама” (*Académie française* 1798), као и да су стварање, одржавање и мењања тог историјског односа у оквирима онога што је одувек основни однос мирног удруженог споразумевања о праведном и заједничком дељењу живота, времена, и планете.

Виђење сплет одношења, односности, и односа омогућава појављивање различитог вида стварности од преовлађујуће слике или слика. Та различитост виђеног вида стварности и преовлађујуће слике или слика које преовлађују, најлакше се може објаснити чувеном оптичком илузијом Рубинове (*Rubin*) слике фигуре вазе на папиру. Могуће је на тој слици прво видети вазу, или прво два људска профила окренута један другом. Релациони поглед сагледава два људска профила окренута један другом. Супстанцијалистички вид види вазу. Вид и поглед који пружа дипломатија и њена теорија одношења, или релациона дипломатске теорија, је онај када поглед

прво пада на другоописану фигуру на Рубиновој слици вазе – значи на два људска профила окренута један другоме. Релациона дипломатска теорија олакшава и да се разуме значење односноности и односа и када се супстанцијалистичким погледом на слици Рубинове вазе види ваза.

Супстанцијалистички поглед који по целом земљином шару види свуда „вазе,” укључујући и праксеологе и праксографе, уз матицу теоретизација дипломатије из перспективе међународних односа, не допушта да се увиди стварност данашње партнерске дипломатије различитих изгледа. Није неуобичајено да се реч партнер сматра привидно вредном квалификацијом својства страна које се држе партнерима и своју односност називају партнерством. Почевши од Средњег века у Европи до отприлике девете деценије прошлог века односност пријатељства била је проширена, а пријатељевање међу државама утврђивано је споразумима. Откуда ова промена? Чак и ако је у питању само тањење „танке коре” уљудности, што дипломатију квалификује као активност која је томе усмерена, онда је то значајна промена. Значајна је јер указује да се у свом процесу и својим процесом одношења обликује измењено. Уколико промена проширењем квалификовања и узајамног квалификовања учесника у дипломатији партнерима исказује схватање да је свако само део нераскидиве целине од чијег чињења зависи стање свих осталих и света, онда је то још значајнија промена. Она исказује појављивање односа узајамности из многоструких повезаности или мрежења мрежа односа у којима су сви ухваћени. Тако свезивање да добробит једног у заједничком дељењу живота, времена, и света не може ићи на штету осталих, да су идентитети прожети, а да свако опкорачује разноврзне међе, а да је другост једино прошлост, чини промену цивилизацијске нарави.

Дипломате су лингвисти по нужди посла и добро знају да језик ‘изневерава’. Није никада сазнајно небитна игра људског језика. Он увек „изневерава” ток смисла мисли које мислимо њиховом насуканошћу на спрудове значења појединачних речи. Или, како саопштава књижевница Џенет Винтерсон (*Jeanette Winterson*), „језик нас увек издаје, говори истину када желимо да слажемо, а раствара се у безобличност када год би желели да будемо прецизни” (Winterson 2014, 46). Као што језик ‘издаје’ ток смисла мисли, јер значења појединачних речи су разнолика, тако простор ‘издаје’ одвијање политике. Границе простора имају разнолика места у когнитивним и

емоционалним мрежама виђења и погледа појединца и друштвених група. Стога геополитика није никаква објективизирана сагласност око утицаја простора разноликих обележја на каквоћу политике или стратешку културу, већ стални дисензус око дељења планете. Партнерство би онда исказивало напредак у одношењу. Схватање је односа узајамности у снопу односа да прожетошћу свим протоцима сагласност о заједничком дељењу планете омогућава свима безбедан живот у времену када је природа побуњена, а будућност човечанства зависна од заједништва у превазилажењу граница неодрживости људи који су изазвали ову побуну природе.

Релационо гледање дипломатије омогућава да се види ова динамика геополитике партнерства између противречности геополитике, као симптома социјалних промена из којих се иде у дисензус о заједничком дељењу простора, на једној страни. На другој страни је геодипломатија као показатеља промена човечанства којима су партнерствима премрежени простор помера ка сагласности о мирном и праведном заједничком дељењу живота, времена и планете, при чему узајамност обликује неопходност да у постизању споразума учествују сви којих се тиче.

ИЗНИЦАЊЕ ОДНОСА УЗАЈАМНОСТИ У МЕНАМА ОКОЛНОСТИ

Време је узаврело. Одвијајући догађаји пресецају се и прожимају. Стварају се обриси новог дељења заједничког живота, времена, и планете. Као да се све покренуло истовремено. Европа је изгубила поредак, а рат између Руске Федерације и Украјине нема изгледе за мир. Обе стране ескалирају насиље. Коначна спремност украјинске стране да Русија учествује на преговорима о миру коначно доводи да се она изјасни да нема о чему да преговара. Коначно, та реч прогормског значења у историји дипломатије, превише се надвила над Европом. Још једно подручје у јужном суседству Европе захваћено је ратом. Насиље између Израела и Хамаса траје и односи животе Палестинаца, док заробљени таоци из Израела остају у заточеништву Хамаса. Европа је поништила своју „дивиденду мира” у коју се веровало и уверавало да ће је трајно уживати.

Пре 35 година све је, те ‘године чуда’ 1989, изгледало супротно. ‘Демократски ваљак’ народа тадашње Источне Европе савњивао је темеље једнопартијске владавине и социјалистичких поредака

својих држава. Сада ‘популистички чекић’ народа у Европској унији на крајностима политичког спектра, и десно и лево, круни либералну демократију. Да ли се још памти како је пре 35 година Европа живела Хладни рат, тежила да га оконча, била сумњичава према Горбачовљевој ‘перестројци’ и замисли ‘заједничког европског дома’, и није очекивала да ће бити завршен ни брзо, ни лако, а понајмање аутономним покретањем демократизације не Истоку и ‘гласањем ногама’ њених грађана? Желело се уједињење Немачке, престајање истуреног присуства Савеза Совјетских Социјалистичких Република (СССР) у Европи, као и окончање трке у наоружању, док су грађани Истока сањали ‘повратак у Европу’.

Данас живимо сутон либералног мира. Тежи се да се два текућа рата наставе до ‘коначне победе’ Украјине над Русијом и Израела над Хамасом. Многе политичке снаге у државама чланицама ЕУ сумњичаве су према ваљаности европске интеграције и изводљивости замисли о њеној ‘стратешкој аутономији’. Очекује се да даље проширење Уније у ‘30+’ тече глатко и хитро, поготово Украјином као ‘бранитељком’ европске и глобалне демократије. Ипак, да ли се мисли не би ли такво повећање европске интеграције водило увирању демократије на Западу бекством у ‘заветрину’ тоталитаризма његових грађана у трагању за спасом од наплате ‘страдалника’, али ‘победника’ ратне епопеје за поднете жртве тобож ‘свету безбедном за демократију’?

Било би потребно сагледати још нешто од искуства током протеклих 35 година од ‘године чуда’, 1989. Сада се другачије мисли колико је добро било остварење жеље да се Немци у две немачке државе уједине, да се истурено војно присуство СССР замени данашњим дезинформационим присуством Руске Федерације широм света, и превладавање разоружавања које је Европу учинило рањивијом. Поготово се не мисли добро о ‘кинеским сновима’ неких грађана држава Европске уније, с дела хладноратовског Истока Европе, у првом реду.

Либералне демократије показале су се способним да либерализују некадашње социјалистичке европске земље, укључујући Савез Совјетских Социјалистичких Република. Међутим, нису се доказале вичним да помогну њихову ненасилну демократизацију, поготово не у некадашњој Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији (СФРЈ). Либералне демократије потврђују све упечатљивије да сопствену демократију нису способне да

сачувају од отклизавања у популизам. Његово најновије техно-дигитално-епистемиократско издање забрањује демократији да обликује промену. Сажето често навођеним речима климатолошкиње Кетерин Хејхо (*Katharine Hayhoe*), „изграђена људска цивилизација заснована је на свету који више не постоји” (Milman et al. 2021), али се брани по сваку цену, иако је једини спас да се дипломатски и демократски измени.

Демократски обликована промена ове врсте јесте егзистенцијално питање. Ово је доба ‘људске кризе’ шкорпионског самоуништавајућег разарања човечанства. Људи људима насилно одузимају живот, отимају будућност и својој и другим врстама само да би један део људи имао време за себе као своје време напредности и предњачења. Планету троши мали броју њених становника који им пружа привид просперитета, док се њима враћа као паклено мучење екстремним променама времена, губљењем биолошке разноврсности, загађењем, заразним болестима, глађу, осећањем губитка ‘крова над главом’ али и ‘тла под ногама’. Све ово води и когнитивним и емоционалним одговорима пре почетка уљуђености.

Пре него што се за одвијајућа превирања појам поликризе одомаћио у реторици Европске уније, пре свега захваљујући некадашњем председнику Европске комисије Жан-Клод Јункеру (*Jean-Claude Juncker*) (Juncker 2016; 2018), филозофи Едгар Морен (*Edgar Morin*) и Брижит Керн (*Brigitte Kern*) описали су још 1999. године (Morin and Kern 1999) поликризу као повратна међуделовања залутне антропосфере и нарушене биосфере наopakим утицајима антропосфере.

„У ствари, постоје међусобне интра-ретроакције између различитих проблема, криза и претњи. Такав је случај и са проблемима здравља, становништва, животне средине, начина живота, цивилизације и развоја. Тако је и са кризом будућности, која промовише вирулентне национализме, економску нестабилност и општу балканизацију, а све то путем интер-ретроакције. Из шире перспективе, криза антропосфере и биосфере су међусобно имплициране, као и кризе прошлости, садашњости и будућности” (Morin and Kern 1999, 73).

Полазећи од овог разумевања садашњег стања односно интра-акција, могуће је на веродостојан начин поћи у ново сагледавање одвијања дипломатије. Додатно се она мења сплитањем наведених интер-реинтракција, односно интра-акција, и у прожимању физичког

и виртуелног простора. Виртуелни простор, омогућен и дигиталним и квантним технологијама информисања и општења, је вирулентан дубинама „црних” од радњи пенализованих у физичком свету, те је борба за „бели интернет” оштра и жестока. Једна тенденција је очигледна уколико се сагледа односима и из односа.

Данас је узајамност конфигуративни однос. Ремети га затварање и искључивање на штету свих. Једини излаз да конфигуративно омогућена узајамност буде на добробит свих јесте отвореност за опкорачивање разноликих граница и проблема. Тако се удружено трага, учешћем целог човечанства у споразумевању, о мирном и праведном заједничком дељењу живота, времена, и планете. Никаквог идеализма, нити идеализације нема у овом срастању дипломатије и демократије. Нити се ремете границе суверених националних држава, а нити се ствара светска влада или космополис. Једино је поново на делу људска дипломатска и демократска креативност. Међутим, одвија се сасвим супротан процес.

Нису, на жалост, потрошене још увек снаге Запада да се супротставља овој новој конфигурацијској могућности одношења света. Света у којем нема ‘Запада’ и унижавајућег „Остатака” или „Осталих” (Mahbubani 1992; Zakaria 2009), односно ‘Глобалног Севера’ и ‘Глобалног Југа’. „Затварање дипломатског ума” (Weisbrode 2023, 23) је симптом гашења људске дипломатске и демократске креативности да се просторним отварањем опкорачивањем разноликих граница и проблема њихове деобе превазилазе удруженим трагањем целог човечанства у споразумевању да своје невоље због насиља, неправедности, и незаједништва у дељењу живота, времена, и планете реше заједнички. Слично Вајсброду (*Weisbrode*) види се и гледа „затварање дипломатског ума” (Weisbrode 2023, 23) Запада просторним повлачењем и затварањем у неке нове границе одбране либералне демократије и Либералног Међународног Поретка.

Историјско повлачење које је у току четврти је вид Либералног Међународног Поретка од када је први пут образован 1919. године. Овај процеса одвијања повлачења и затварања Запада у нове границе одбране којима се одбацује отвореност како економска, тако и отвореност за нову институционализацију називамо ривалитетном геодипломатијом. Њен процесни ток је снажна од 2016. године, мада поједине притоке почињу да се јављају већ у другој половини последње деценије двадесетог века.

Ривалитетна геодипломатија Запада структурира само својом узајамношћу унутар штићеног Запада наткорачене границе ради одбијања „Осталих” и затварање у непријатељства према њима. ‘Први ред непријатеља’ чини Народна Република Кина, Руска Федерација, Исламска Република Иран и Народна Република Кореја. Покушаји Запада су стални да из „Осталих” извуче што је могуће више држава како би се што истуреније штитио.

Могуће је различито схватати Либерални Међународни Поредак. Минимално одређење обухвата „отворени и на правилима засновани поредак... уписан у институције попут Уједињених нација и норме каква је мултилатерализам” (Kundnani 2017, 1). Дадни (*Deudney*) и Ајкенбери (*Ikenberry*), усредсређујући се на основне структуре, институције и праксе, издвојили су као кључне саставнице Либералног Међународног поретка после Другог светског рата „са-везујуће институције безбедности, пенетрирану америчку хегемонију, полу-суверене велике силе, економску отвореност, и грађански идентитет” (Deudney and Ikenberry 1999, 179). Посебно је економско затварање Запада и стварање ‘полу-суверености’ Европске уније одређујуће обележје ривалитетског обрасца геодипломатије. Америчка хегемонија држи се не заједничкој одбрани Европе институционализованој у мултилатералну структуру Организације Северноатлантског уговора (НАТО). Зато покушаји Уније да се успостави и као одбрамбена унија развијањем самосталних способности колективне одбране почну, па згасну. Највећи број држава чланица ЕУ су чланица и НАТО и чувају америчку хегемонију као једно од општих обележје процеса ривалитетне геодипломатије.

Геодипломатије Европске уније је једна струја одвијања процеса ривалитетне геодипломатије. Одређена је превасходно стварањем полусуверених малих држава у Европи и њиховог пенетрирања хегемонијом Европске уније политиком проширења без изгледног пријема у чланство. Преобликовање њихових друштава од економије, политике до културе и потпуне идеационе, правне, политичке и практичне сврстаности уз идеје, вредности, норме, стандарде и политике Европске уније опонаша однос полу-суверености какав су САД успоставиле Немачкој и Јапану.

Овим се увиђа последично ојачање хегемонизма Америке и неопходности безбедносног свезивања ширењем НАТО до најистуренијих граница Европске уније ка Азији. Будући да ЕУ нема моћ да својом геодипломатијом хегемонизује Европу

спречавајући прогресивистичку геодипломатију Глобалног Поретка Модернизације, како га Комунистичка партија Кине и политичке партије са којима остварује дијалог у вођеној партијској дипломатији условно означавају, то Америка све више мора да свезује државе надкорачењем њихових граница савезништвом за заједничку одбрану. Једина разлика у америчкој одлучилачкој елити је где свезивање појачати. Демократској странци је појачање у Европи приоритет. Републиканској странци је нишан на Азији. Одвијајуће превирање очито обележава „затварање дипломатског ума” Запада да конфигуришући однос узајамности води стварању нових дипломатских структура институција и норми задовољавајућих за већинску тежњу демократског аутономног развоја. Прилагођавања од технологија до захтева већинског дела човечанства за удруженим споразумним трагањем за мирним и праведним заједничким дељењем живота, времена, и планете конфигуративно је данас изводљиво могуће.

Пресек сукоба ривалитетне геодипломатије Запада, повлачењем и штићењем истрошеног Либералног Међународног Поретка, са прогресивистичком геодипломатијом снажећег ‘Глобалног Поретка Модернизације’, прети и тоталитаризмом и нуклеарним разарањем. Зато разгоревајућеи сукоб означавамо као Ордодемонијум. Овај појам делом може подсетити на профетски „Пандемонијум” (*Pandaemonium*) на који је још 1993. године упозоравао Данијел Патрик Мојнихен (*Daniel Patrick Moynihan*) (Мојнихен 1993).

РЕФЕРЕНЦЕ

- Académie Française*. 1798. “Diplomatie.” Last accessed 11. September 2024. <https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A5D1284>.
- Adler-Nissen, Rebecca. 2015. “Just greasing the wheels? Mediating difference or the evasion of power and responsibility in diplomacy.” *The Hague Journal of Diplomacy* 10 (1): 22-28. doi: 10.1163/1871191X-12341303.
- Allen, David, and Michael Smith. 2007. “Relations with the Rest of the World.” *Journal of Common Market Studies* 50: 162-177. doi: 10.1111/j.1468-5965.2012.02277.x.

- Browning, Christopher S. and Pertti Joenniemi. 2008. "Geostrategies of the European neighbourhood policy." *European Journal of International Relations* 14 (3): 519-551. doi: 10.1177/1354066108092311.
- Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union [TFEU], OJ C 202, 7.6.2016, p. 1–388.
- Cosgrove-Sacks, Carol, and Carla Santos. eds. 2001. *Europe, Diplomacy, and Development: New Issues in EU Relations with Developing Countries*. Basingstoke: Palgrave.
- Der Derian, James. 1987a. *On Diplomacy: A Genealogy of Western Estrangement*. Oxford: B. Blackwell.
- Der Derian, James. 1987b. "Mediating estrangement: a theory for diplomacy." *Review of International Studies* 13 (2): 91-110.
- Deudney, Daniel, and G. John Ikenberry. 1999. "The nature and sources of liberal international order." *Review of international studies* 25 (2): 179-196.
- Council of the European Union [CoEU]. 1997. "2003rd Council meeting - GENERAL AFFAIRS." *European Commission Press corner*. Last accessed: 10. September 2024. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/PRES_97_129.
- European Commission [EC]. 2022a. "Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union". *European Commission*. Last accessed: 9. September 2024. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/opinion-ukraines-application-membership-european-union_en.
- European Commission [EC]. 2022b. "Opinion on Moldova's application for membership of the European Union". *European Commission*. Last accessed: 9. September 2024. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/opinion-moldovas-application-membership-european-union_en.
- European Commission [EC]. 2022c. "Opinion on Georgia's application for membership of the European Union". *European Commission*. Last accessed: 9. September 2024. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/opinion-georgias-application-membership-european-union_en.
- European Council [EUCO]. "European Council conclusions, 23-24 June 2022". *European Council*. Last accessed: 9. September 2024. <https://>

- www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/24/european-council-conclusions-23-24-june-2022/.
- Ferreira-Pereira, Laura C. and Michael Smith. 2021. *The European Union's Strategic Partnerships*. New York: Springer International Publishing.
- Hamilton, Keith, and Richard Langhorne. 2011. *The Practice of Diplomacy: Its evolution, theory and administration*. London and New York: Routledge.
- Hardacre, Alan, and Michael Smith. 2009. "The EU and the diplomacy of complex interregionalism." *The Hague Journal of Diplomacy* 4 (2): 167-188. doi:10.1163/187119109X440898.
- Hocking, Brian. 2004. "Diplomacy." In *Contemporary European Foreign Policy*, eds. Walter Carlsnaes, Brian White and Helene Sjursen, 91-109. New York: Sage Publications.
- Jönsson, Christer, and Martin Hall. 2005. *Essence of Diplomacy (Studies in Diplomacy and International Relations)*. London: Palgrave Macmillan.
- Juncker, Jean-Claude. 2016. "Speech by President Jean-Claude Juncker at the Annual General Meeting of the Hellenic Federation of Enterprises (SEV)." *European Commission*. Last accessed 12. September 2024. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_16_2293.
- Juncker, Jean-Claude. 2018. "Speech by President Jean-Claude Juncker at the Opening Plenary Session of the Ideas Lab 2018 'Europe – Back on Track' of the Centre for European Policy Studies". *European Commission*. 22 February 2018. Last accessed 12. September 2024. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_18_1121.
- Keil, Sören, and Bernhard Stahl. 2023. "8 EU enlargement in times of crisis: Strategic enlargement, the conditionality principle and the future of the "Ever-Closer Union"." In *The EU under Strain?: Current Crises Shaping European Union Politics*, eds. Mechthild Roos and Daniel Schade, 155-172. Berlin, Boston: De Gruyter. doi:10.1515/9783110790337-009.
- Khanna, Parag. 2003. "America in the Age of Geodiplomacy." *Georgetown Journal of International Affairs*. (4) 1: 101-109.

- Kundnani, Hans. 2022. "What is the liberal international order?" *Clemson Blogs*. Last accessed: 10. September 2024. <https://blogs.clemson.edu/emerituscollege/files/2018/01/What-is-the-Liberal-International-Order.pdf>.
- Mahbubani, Kishore. 1992. "The West and the rest." *The National Interest* 28: 3-12.
- Milman, Oren, Idan Yelin, Noga Aharony, Rachel Katz, Esma Herzel, Amir Ben-Toy, Jacob Kuint, Sivan Gazit, Gabriel Chodick, Tal Patalon and Roy Kishony. 2021. "Community-level evidence for SARS-CoV-2 vaccine protection of unvaccinated individuals." *Nature medicine* 27 (8): 1367-1369. doi: 10.1038/s41591-021-01407-5.
- Morin, Edgar, and Anne Brigitte Kern. 1999. *Homeland Earth: A Manifesto for the New Millenium*. New York: Hampton Press.
- Moynihan, Daniel Patrick. 1993. "Defining Deviancy Down." *The American Scholar* 62 (1): 17-30.
- Neumann, Iver B. 2005. "'To Be a Diplomat?'" *International Studies Perspectives* 6 (1): 72-93. doi: 10.1111/j.1528-3577.2005.00194.x.
- Reiterer, Michael. 2006. "Interregionalism as a new diplomatic tool: the EU and East Asia." *European Foreign Affairs Review* 11 (2): 223-243. doi: 10.54648/EERR2006018.
- Renard, Thomas. 2016. "Partnerships for effective multilateralism? Assessing the compatibility between EU bilateralism, (inter-) regionalism and multilateralism." *Cambridge Review of International Affairs* 29 (1): 18-35. doi: 10.1080/09557571.2015.1060691.
- Scott, James Wesley. 2009. "Bordering and ordering the European neighbourhood: A critical perspective on EU territoriality and geopolitics." *Trames Journal of the Humanities and Social Sciences* 13 (3): 232-247. doi:10.3176/tr.2009.3.03.
- Smith, Michael. 2019. "The geopolitics of the EU's partnership diplomacy: strategic, managerial or reactive?" *International Politics* 56 (3): 288-303. doi:10.1057/S41311-017-0127-8.
- Treaty on European Union [TEU], OJ C 306, 17.12.2007, p. 1-271.
- Venturi, Bernardo, and Damien Helly. 2016. "A new EU strategic approach to global development, resilience and sustainability." *Istituto Affari Internazionali*. Last accessed 10. September 2024. <https://www.iai.it/en/pubblicazioni/new-eu-strategic-approach-global-development-resilience-and-sustainability>.

- von der Leyen, Ursula. 2024. "Political Guidelines for the next European Commission 2024–2029." *European Commission*. 18. July 2024. https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_en?filename=Political%20Guidelines%202024-2029_EN.pdf.
- Weisbrode, Kenneth. 2023. "The Closing of the Diplomatic Mind." In *The Palgrave Handbook of Diplomatic Reform and Innovation*, eds. Paul Webster Hare, Juan Luis Manfredi-Sánchez and Kenneth Weisbrode, 23-40. Cham: Palgrave Macmillan.
- Winterson, Jeanette. 2014. *Sexing the cherry*. New York: Random House.
- Zakaria, Fareed. 2009. *Post-American World and the Rise of the Rest*. London: Penguin Books.

Jelica Stefanovic-Stambuk*

Faculty of Political Sciences, University of Belgrade

**BALKANIZATION AND ORIENTALIZATION?
RELATIONAL THEORETIC APPROACH TO
UNDERSTANDING GEODIPLOMACY OF EUROPEAN
UNION'S ACCESSION PARTNERSHIPS DIPLOMACY****

Resume

This study explores the dynamics of the European Union's overarching diplomacy of its accession partnership diplomacy within the context of the Western Balkans and the Eastern Partnership. It examines the evolving boundaries and issues spanning inseparable from new exclusions and limits-making by the Union's geodiplomacy. The focus is on its saddened shift from conducting neighbourhood partnership diplomacy to accession partnership diplomacy with Ukraine, Moldova, and potentially Georgia, and the conduct of accession partnership diplomacy with the Western Balkans over the past two and a half decades. This transition has been influenced by the formation of semi-sovereign small states in the Balkans and the strategic encirclement of the region by the EU since 1997. The study also highlights recent developments since mid-2022, particularly the change in the EU's approach towards Ukraine, Moldova, and potentially Georgia, marking a significant shift from previously denying these states the possibility of accession. This shift reflects Europe's strategic redirection in response to evolving geopolitical rivalries, particularly with China's "Global Modernization Order". The research reveals an increasing complexity in EU accession partnership diplomacy, impacted by regional and global power dynamics. The focus is on contrasts between the EU's strategies in the Eastern Partnership and the Western Balkans, emphasizing the evolving geodiplomatic context since Russia's aggression against Ukraine on February 24, 2024. This aggression has dismantled the post-Cold War

* E-mail address: jelica.stefanovic@fpn.bg.ac.rs; ORCID ID: 0000-0001-5154-7186

** The article is supported by the funds of the Ministry of Science, Technological Development and Innovation of the Republic of Serbia on the basis of the Agreement on the implementation and financing of scientific research work of the NIO in 2024, number: 451-03-66/2024-03 dated 01.26.2024.

European order, necessitating a re-evaluation of the EU's approach to its neighbouring countries. The study addresses the surprising disparities in the Union's diplomatic engagements between the Eastern European Partnership and the Western Balkans. Despite seeming continuity, recent events challenge existing theoretical frameworks and empirical findings, requiring more profound analysis. The unexpected evolution from neighbourhood partnership diplomacy to accession partnership diplomacy with Ukraine, Moldova, and potentially Georgia calls for rethinking Europe's geostrategic stance and implications for the EU's enlargement policy. Findings indicate that the EU's accession partnership diplomacy has shifted significantly due to evolving geodiplomatic realities of rivalry. The aggression of Russia against Ukraine has disrupted the previous order, leading the Union to reconsider its approach towards Eastern European neighbours. This research underscores the influence of global rivalries, particularly with China, on the EU's diplomatic strategies. The evolving geopolitical tensions have necessitated a more nuanced approach to accession partnership diplomacy, incorporating broader global strategic considerations. Challenges related to the EU's approach to semi-sovereign states and the balancing act required to manage internal and external relations are identified. The study suggests that the EU's geodiplomatic strategies need to adapt to the changing global order, addressing pressures from both Western and non-Western powers. It advocates for a more flexible and adaptive approach in EU accession partnership diplomacy, highlighting the need for continued engagement with Eastern European countries and the Western Balkans while navigating the broader geopolitical landscape. In conclusion, the study argues that the EU's accession partnership diplomacy must evolve in response to a dramatic disruption of human entanglements with nature demanding mutuality as the only relation securing the continuation of human existence on this planet. A geodiplomatic realignment is necessary to address these new realities, ensuring that the EU remains a pivotal player by reinvigorating the European integration process and shaping the future of global diplomacy.

Keywords: diplomacy, geodiplomacy, relational theory, European Union, accession partnership diplomacy, Western Balkans, Eastern Partnership, Ukraine, Balkanization, Orientalization.

* Овај рад је примљен 2. октобра 2024. године, а прихваћен на састанку Редакције 20. новембра 2024. године.